

Міністерство освіти і науки України
Відокремлений структурний підрозділ
«Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного Університету»
Навчально-науково-виробничий центр
Національного університету цивільного захисту України
Національний авіаційний університет, кафедра економіки та бізнес-технологій
Imperatyw PI Spółka z Ograniczoną Odpowiedzialnością
(ТОВ «Торговий будинок ІМПЕРАТИВ», Варшава, Польща)
Milton Friedman University (Будапешт, Угорщина)
Вільнюський університет, кафедра обліку та аудиту (Вільнюс, Литва)
ТОВ «ХЛАДОПРОМ»

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції
«Відновлення та модернізація економіки
України: виклики, пріоритети, практики»

Харків, 2 березня 2023 р.

УДК 338.246.88
М 74

Редакційна колегія:

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ: Гурова Капіталіна – к.е.н., доцент, в. о. директора ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету», Заслужений працівник народної освіти України.

Баришевський Олексій – Голова Наглядової ради ТОВ «ХЛАДОПРОМ».

Домбровська Світлана – д.держ.упр., професор, проректор Національного університету цивільного захисту України – начальник навчально-науково-виробничого центру, Заслужений працівник освіти України.

Катаєв Андрій – заступник директора з навчально-методичної роботи ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету», к.е.н., доцент.

Кулінченко Сергій – голова ради студентського самоврядування ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету».

Міт'яєва Тетяна – к.е.н., доцент, завідувач відділення харчових технологій та ресторанного бізнесу ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету».

Нагорна Ірина – к.е.н., доцент, завідувач відділення економіки та бізнесу ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету».

Ніколенко Борис – директор ТОВ «Торговий будинок ІМПЕРАТИВ», Imperativ PL Sp. Z o.o, (Варшава, Польща).

Peter Szatmari – Dr., проректор з загальної роботи та зав'язків з громадськістю Milton Friedman University (Будапешт, Угорщина).

Rasa Subaciene – Dr., завідувач кафедри обліку та аудиту Вільнюського університету, професор (Вільнюс, Литва).

Савченко Ілля – к.держ.упр., доцент, заступник директора з навчально-методичної роботи ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету».

Чумак Оксана – д.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки та бізнес-технологій Національного авіаційного університету.

Рекомендовано до оприлюднення Педагогічною радою ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ» (протокол № 6 п.6 від 07.03.2023 р.).

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Відновлення та модернізація економіки України: виклики, пріоритети, практики», в яких розглядається основні напрями створення умов для модернізації національної економіки, розробити підходи до формування політики модернізації економіки та пропозиції щодо механізму її реалізації.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій несуть автори наукових доповідей та повідомлень. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редакційної ради збірника.

М 74 **Матеріали** Міжнародної науково-практичної конференції «Відновлення та модернізація економіки України: виклики, пріоритети, практики». – Харків : ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ», 2023. – 266 с.

Гриневич Л. В., д.е.н., професор,
завідувач кафедри маркетингу,
Белікова Н. В., д.е.н., професор,
професор кафедри маркетингу,

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ПЕРІОДУ

24 лютого 2022 р. відбулося вторгнення Росії на територію України, яке призвело до величезної кількості загиблих, втрат промислових підприємств через їх повну або часткову руйнацію, руйнацію житла та інших об'єктів соціальної інфраструктури, а також інших важких наслідків, що у сукупності свідчать про величезну гуманітарну катастрофу в нашій країні.

Харківська область є одним з найбільш постраждалих регіонів внаслідок російської агресії. До війни економіка регіону мала достатньо високий рівень розвитку, це було зумовлено як її відносно вигідним географічним розташуванням (що після 2014 р. стало недоліком та гальмувало соціально-економічний розвиток), розвиненим кадровим та науково-освітнім потенціалом, а також достатньою забезпеченістю набором власних сировинних ресурсів, які дозволяли розвивати паливно-енергетичну, хімічну промисловість, скляне і фарфоро-фаянсове виробництво, виробництво будматеріалів та інші види економічної діяльності. Слід підкреслити, що наведені переваги Харківської області в повній мірі можна було реалізувати лише за умови стабільного функціонування економіки країни в цілому та відсутності воєнного конфлікту.

Економіко-географічний простір Харківської області можна умовно поділити на три промислових райони: Центральний, Східно-Харківський і Південно-Харківський. Центральний промисловий район, до якого належать м. Харків та прилеглі до нього території характеризується високим рівнем спеціалізації і концентрації промисловості, значною кількістю наукових центрів та освітніх закладів, що сприяє досягненню високого рівня кваліфікації робочої сили та створює стимули для інноваційної активності підприємств. В Центральному промисловому районі Харківської області існував комплекс енергетичного, електротехнічного, транспортного і сільськогосподарського машинобудування. Східно-Харківський район зосереджений навколо Куп'янська. Основними галузями промисловості є транспортне та сільгоспмашинобудування. В цьому районі розвинені харчова і легка промисловість, виробництво будматеріалів і устаткування для цукрової промисловості. Південно-Харківський район має великі газові родовища, а саме Шебелинське, Єфремівське, Крестищенське та інші. Міста району спеціалізуються на машинобудуванні, хімічній промисловості і виробництві будматеріалів [1].

Отже, промисловість Харківської області до війни була представлена потужними комплексами у таких містах, як Балаклія (зокрема виробництво цементу та будівельних матеріалів), Ізюм (приладобудування, оптика), Зміїв (виробництво електроенергії), Лозова (ковальсько-механічний завод), Куп'янськ (харчова промисловість, в т.ч. молокопереробка, цукровий завод), Чугуїв (машинобудування та металообробка).

Підприємства переробної та харчової промисловості Харківської області до війни орієнтувалися переважно на продукцію місцевого сільського господарства.

Частина територіальних громад Харківської області з 24 лютого опинилася під окупацією. Хроніка подій була такою. На початку вторгнення були окуповані великі промислово розвинені міста Харківської області: м. Куп'янськ (27.02.2022), м. Балаклія (3.03.2022), м. Ізюм (8.03.2022). У березні 2022 р. була захоплена також Великобурлуцька селищна громада.

У вересні 2022 року Збройні сили України провели великий контрнаступ на балаклійському напрямку, звільнивши прилеглі населені пункти та передмістя, зокрема Вербівку, Нову Гусарівку та Байрак. До 8 вересня 2022 року українські війська повністю відвоювали м. Балаклію. До вечора 8 вересня українські війська пройшли понад 50 км і вже були на околицях автомобільного та залізничного вузла Куп'янська, потенційно перериваючи російську лінію постачання та зв'язку на південь до Ізюма. 10.09.2022 Україна звільнила м. Ізюм [2].

Збитки та шкода, заподіяні економічній та соціальній сфері України в цілому та Харківської області, є значними. За оцінками експертів «росія заплатить», загальні прямі збитки українського бізнесу за 2022 р. становлять 13 млрд дол., непрямі втрати – ще 33,1 млрд дол.; розмір коштів, необхідних для відновлення економічної активності підприємств становить 24,9 млрд дол. [3].

Що стосується Харківської області, на її території знаходиться 13% від загальної кількості зруйнованих та пошкоджених підприємств. Зокрема внаслідок бойових дій в Харківській області зруйновані декілька великих підприємств, відновлення яких поки ще неможливо (табл. 1).

Таблиця 1.

Деякі зруйновані та пошкоджені підприємства Харківської області

Назва підприємства	Інформація щодо пошкодження та перспектив відновлення
Малороганський молочний завод	Пошкоджений внаслідок окупації, відновлення можливе.
Куп'янський молочно-консервний завод	Перебував під окупацією, відновлення можливе.
Фермерське господарство Агромол	Зруйнована одна з ферм, відновлення можливе.
Балаклійський молочний завод	Великі пошкодження та руйнування через війну, відновлення поки неможливо або недоцільне.
Балаклійський ремонтний завод, входить до складу «Укроборонпрому»	Пошкоджений внаслідок бойових дій, територія заводу та навколо нього замінована та посипана касетними бомбами. Відновлення потребуватиме значних коштів.
Балаклійський цементний завод	Пошкоджений внаслідок бойових дій, відновлення наразі недоцільне внаслідок енергоємної технології, що дозволяла отримувати цемент високої якості, але потребувала великого споживання газу. Відновлення можливе після переходу на іншу технологію виробництва.
Хенкель Баутехнік (Україна)	Пошкоджено основні елементи, вузли обладнання та електроніка, що відповідає за виробничий процес. Відновлення роботи можливе протягом півроку.
Газопромислове управління «Шебелинкагазвидобування»	Відбулося незначне скорочення видобутку, відновлення роботи та нарощування обсягів вже відбувається.
Окремі об'єкти інфраструктурних мереж м. Харкова (20 км магістральних трубопроводів, 44 котельні, ТЕЦ-3, 46 центральних, 7 індивідуальних теплових пунктів, 3 насосні станції)	Відновлення фінансується з міського та державного бюджетів, планується реалізація «Проекту розвитку міської інфраструктури-2» спільно з Міжнародним банком реконструкції та розвитку.

Джерело: узагальнено авторами на основі відкритих джерел

Незважаючи на значне скорочення економічної активності бізнесу, виїзд населення та релокацію частини підприємств, фінансова система Харківської області продовжує функціонувати. Проблемні ситуації, що виникають в територіальних громадах, залежать від близькості розташування громади до лінії фронту. В північних громадах, зокрема Золочівській, рівень виконання бюджетних планів складає 50-60%, у віддалених від лінії бойових дій громадах ситуація краща. Наприклад, Наталинська громада, яка і в мирний час була досить потужною, не втратила своєї потужності навіть зараз. Вона є відносно безпечною, і план по доходах виконується на 120% [4]. Але в цілому зростання запланованих доходів у 2023 р. закладене лише в Богодухівській та Красноградській міських громадах. Падіння запланованих доходів та видатків коливатиметься в межах від -3,54% (Південна) до -30,69% (Балаклійська громада).

Отже в умовах воєнного стану та у повоєнному періоді відновлення маркетингової діяльності підприємств в Україні в цілому потребуватиме певних зусиль [5], особливо це стосується найбільш постраждалих регіонів, до яких належить і Харківська область. Основними проблемами, з якими стикаються підприємства, є такі:

- скорочення ринків збуту продукції та послуг внаслідок міграції населення закордон або до регіонів України, що віддалені від лінії фронту та мають більш сприятливі умови для життя;
- падіння платоспроможності населення через скорочення доходів на фоні інфляції та зростання безробіття;
- подорожчання енергоресурсів для бізнесу;
- запланована відміна в липні 2023 р. мораторію на перевірки підприємств, повернення до довоєнної податкової політики;
- руйнування значної частини виробничої та соціальної інфраструктури.

Перспективи відновлення маркетингової діяльності підприємств Харківської області залежать від успішності ситуації на фронті та перспектив вирішення військового конфлікту. Навіть в умовах воєнного стану підприємства продовжують працювати та проводити маркетингові заходи. Загальними принципами відновлення маркетингової діяльності підприємств в ситуації війни та повоєнного відновлення автори вважають:

- пошук шляхів залучення додаткових обсягів фінансової допомоги від міжнародних донорів, урядів інших країн та неурядових організацій;
- участь підприємств у проектах економічного відновлення, зокрема в територіальних громадах Харківської області;
- налагодження механізму відшкодування витрат (принаймні частини) на відновлення бізнесу та запуск нових бізнес-ініціатив з державного та місцевих бюджетів;
- пошук нових методів просування товарів та послуг, які більш повно відповідають запитам споживачів, що змінюються під впливом війни;
- інтенсифікація використання неklasичних видів маркетингу, що передбачають менші витрати при достатньо значній віддачі тощо.

Література:

1. Економіка України під час війни: оперативна оцінка, квітень 2022. Аналітична записка. Київ. Центр економічної стратегії. 23 с.
2. За місяць війни бізнес потерял треть своих торговых точек. URL: <https://korrespondent.net/business/economics/4461382-za-mesiats-voiny-byznes-poterial-tret-svoykh-torhovykh-tochek>
3. Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/ukraines-state-budget-financing-since-the-beginning-of-the-full-scale-war-3435>
4. 5 історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України. URL: https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy-ekonomichnogo-uspihu-pislya-voyny.html
5. Вовчанська О., Іванова Л. Особливості реалізації інструментів маркетингу в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1293>